

BENLİK SAYGISIYLA BOYUN EĞME DAVRANIŞI ARASINDAKİ İLİŞKİDE DENETİM ODAĞININ ARACI ROLÜ

Araştırma Makalesi / Research Article

Ordu, F. (2019). Benlik Saygısıyla Boyun Eğme Davranışı Arasındaki İlişkide Denetim Odağının Aracı Rolü. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(2), 317-330.

Geliş Tarihi: 15.04.2019

Kabul Tarihi: 24.09.2019

E-ISSN: 2149-3871

Fatih ORDU

Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Klinik Psikoloji Doktora Programı Öğrencisi
fatihordu@yahoo.com

ORCID No: 0000-0002-3969-747X

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, 11-18 yaş aralığındaki ergenlerin cinsiyeti kontrol edildiğinde, benlik saygısı düzeyinin boyun eğme davranışı düzeyini yordayıcı ilişkisinde denetim odağının aracı rolünün değerlendirilmesidir. Araştırmanın yönteminde, uygun örnekleme ile oluşturulan çalışma grubunda, ölçme araçlarından elde edilen veriler üzerinde, SPSS programı kullanılarak regresyon analizleri yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Samsun'da yaşayan 11 ve 18 yaş aralığındaki ergenler oluşturmuştur. Çalışma grubundaki 336 katılımcıya, Coopersmith Benlik Saygısı, Kontrol Odağı ve Boyun Eğme Davranışı ölçme araçları uygulanmıştır. Cinsiyet kontrol edildiğinde, benlik saygısının boyun eğme davranışının düzeyini yordayıcı ilişkisinde, denetim odağının aracı rolünün olduğu görülmüştür. Sobel testle değerlendirilen, kısmi aracı ilişkinin negatif yönde olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak araştırma bulgularına göre yapılan değerlendirmelerde, benlik saygısı arttıkça boyun eğme davranışı düzeyinin düştüğü, devreye aracı rolüyle içten denetim odağı girdiğinde boyun eğme davranışı düzeyinin daha fazla düştüğü; benlik saygısı azaldıkça boyun eğme davranışı düzeyinin arttığı, devreye aracı rolüyle dıştan denetim odağı girdiğinde boyun eğme davranışı düzeyinin daha fazla arttığı değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Benlik Saygısı, Denetim Odağı, Boyun Eğme Davranışı.

THE ROLE OF THE LOCUS OF CONTROL TO THE RELATIONSHIP BETWEEN SELF-ESTEEM AND SUBMISSIVE BEHAVIOUR

ABSTRACT

In this study, it was examined the mediator correlation of the locus of control in the relationship between the self-esteem and submissive behaviours on the adolescents aged between 11 and 18 years. The study group consisted of adolescents aged between 11 and 18, who were determined with appropriate sampling method. In the study, Coopersmith Self-Esteem, Locus of Control and Submissive Behaviour measurement scales were applied to 336 participants. Psychometric and descriptive analysis were analysed by the means of SPSS program. Hypotheses were evaluated by regression analysis. When the gender of the 11-18 age groups was controlled, the level of self-esteem was predictive of the level of submissive behaviour. This relationship appeared to be negative. When the mediator role of the locus of control added on the model, it was seen that there was a decrease in the submissive behaviour value. Values were interpreted as a partial mediator relationship. The partial mediator relationship, which was evaluated by Sobel test, was found to be negative. According to the results, the level of submissive behaviour at a high level of self-esteem was low. It was evaluated that the level of submissive behaviour was lower when the level of internal locus of control was higher. The higher the level of self-esteem and the more internal locus of control were, the lower the level of submissive behaviour level was.

Keywords: Self-Esteem, Locus of Control, Submissive Behaviour.

1. GİRİŞ

Gelişme çağındaki bireylerin gelişimsel süreçlerinde ve yaşam kalitesinde, benlik saygısının önemli bir değişken olduğu bilinmektedir. Yüksek düzeyde benlik saygısı bireyin, zorlu yaşam koşullarıyla başa çıkma ve gelişimsel görevleri yerine getirme olasılığını arttırabilir. Kişilik gelişiminde kendiliğin bütünlüğünü etkileyen boyun eğme davranışı zorlu yaşam koşullarıyla başa çıkmayı zorlaştırabilir. Gelişme çağındaki bireylerin boyun eğme davranışının kısa süreli etkileriyle kişinin yaşam kalitesi düşmektedir, uzun süreli etkileriyle kişilik gelişiminde psikopatoloji riskleri artmaktadır (Sarıyar, 2015). Denetim odağı, kişilik gelişimi bağlamında psikososyal yaşamdaki ilişkilerden etkilenebilir. Dıştan denetim odağının aşırı yüksek olması bireyin kendi yaşamına ilişkin yetersizliği ve çaresizliğiyle açıklanırken, içten denetim odağı bireyin yaşamındaki olaylar üzerinde kontrolünün olabileceği inancıyla ilişkilendirilir. Düşük düzeyde benlik saygısı, dıştan denetim ve yüksek düzeyde boyun eğme davranışıyla; yüksek düzeyde benlik saygısı, içten denetim ve düşük düzeyde boyun eğme davranışıyla ilişkilidir (Uğurlu, Sayan ve Tan 2003). Bu üç değişkenin ilişkisi bireylerin yaşam zorluklarıyla baş etme ve gelişim görevlerini yerine getirme süreçlerini etkileyebilir.

Ergenlik, gelişimde çocukluktan genç yetişkinliğe geçiş süreci olarak, dinamik, yoğun ve etkili bir aşamadır. Santrock (2011) ergenliğin, başkaları ile ilişki kurmayı, stresle baş etmeyi ve duyguları yönetmeyi öğrenme süreci olduğunu; gerçekçi ve tutarlı bir kimlik duygusu geliştirmeyi içerdiğini belirtmektedir. Bu dönemdeki yaşam deneyimleri duygusal ve davranışsal açıdan kişilik gelişimini etkileyebilir. Ergenlik döneminde kişilik gelişimi açısından var olan psikososyal risklere müdahale edilmesi, uzun süreli ve etkin sonuçlar alınması bakımından önem arz edebilir. Düşük düzeyde benlik saygısı, yüksek düzeyde boyun eğme davranışı ve dıştan denetim odağı gelişim açısından psikososyal riskler olarak düşünülebilir. Daha önceki gelişim dönemlerinde var olan bu psikososyal riskler, ergenlik döneminde yaşam deneyimlerine bağlı olarak artabilir veya azalabilir.

1.1. Benlik Saygısı

Benlik saygısı örtük bir özelliktir, gözlenebilen bazı davranışlarla değerlendirilir. Benlik saygısının denetim odağı ve boyun eğme davranışı gibi psikososyal özelliklerle ilişkileri olabilir. Benlik kavramının ilk olarak William James tarafından ele alındığı görülmektedir (1948; Akt. Çiğdemoğlu, 2006). Rosenberg (1986), benliği üçe ayırmaktadır. Mevcut benlik, kişinin kendisini nasıl gördüğü; arzu edilen benlik, kişinin kendisini nasıl görmek istediği ve sunulan benlik, kişinin kendisini diğer insanlara nasıl göstermek istediğidir. Coopersmith (1967) açısından benlik, bireyin sahip olduğu ve sahip olmak istediklerini içeren bir soyutlamadır. Soyutlamalar, bireyin çevresiyle ilişkileri aracılığıyla oluşan bir durum olarak betimlenir. Gander ve Gardiner (2001), benliğin kişinin kendisini nasıl algıladığıyla ilgili olduğunu, duygu, düşünce ve davranışlardan meydana geldiğini belirtmektedir. Benlik algısı, bireyin çevresiyle kurduğu ilişkilere ait özelliklerin içselleştirilmesi ve kendine ait yapıların etkileşimiyle oluşan, kendini tanımlama, duygu, düşünce ve davranış boyutlarında anlamlandırma ile ifade bulan, kişiliğe ait özellikler örüntüsü olarak değerlendirilir.

Yüksek düzeyde benlik saygısıyla içten denetim odağı arasındaki ilişkiyle ilgili değerlendirmeler vardır (Uğurlu ve diğ. 2003). Cazan ve Dumitrescu (2016), esneklik, benlik algısı ve kontrol odağı arasındaki ilişkide, yüksek düzeyde esnekliğin yüksek benlik saygısı ile ilişkili olduğunu ve esnekliğin yüksek olduğu ergenlerde içten denetim odağı düzeyinin yüksek olduğunu belirtmektedir. Başka bir çalışmada, düşük benlik saygısı ile ergenlik çağına girenlerin, ergenlikte benlik saygısının daha da gerilemesiyle 20 yıl sonra yetişkinlikte, diğer bireylere göre depresyon belirtileri gösterme eğilimlerinin daha yüksek olduğu ifade edilmektedir (Steiger, Allemand, Robins, Fend, 2014). Furnham ve Cheng (2016) denetim odağının, nevrozluğun ve davranış problemlerinin güçlü bir yordayıcı olduğunu, benlik saygısıyla ilişkili olduğunu değerlendirmektedir. Cheng ve Furnham (2017) benlik saygısının, denetim odağı ve çocukluk çağı zekâ düzeyi ile ilişkili olduğunu; ergenlik dönemi davranış problemlerinin yordayıcısı olduğunu belirtmektedir.

1.2. Denetim Odağı

Denetim odağı, bireyin çevresiyle ilişkisinde tutum ve davranışlarla gözlenebilen kişilik özelliğidir. Nowicki ve Cooley (1990), kişinin içinde bulunduğu durumun, o kişinin davranışları

tarafından oluşturulduğunu belirtmektedir. Kişinin içinde bulunduğu durumun bireysel davranışlarla oluşmadığı düşünüldüğünde, mevcut durum şans, talih, kader veya güçlü kimselerin kontrolüyle ya da karmaşadan dolayı tahmin edilemez olarak algılanmaktadır. Kişinin başına gelen olayların kendisinden daha çok çevreyle ilişkili olduğu inancı dıştan denetimlilik; olayların kişisel davranışların doğrudan bir sonucu olduğu inancı içten denetimlilik olarak değerlendirilir. Rotter (1990) açısından, kişi yaşadığı olaylar ve kendi davranışları arasında bir ilişkinin olmadığını değerlendiriyorsa; davranışlarının kendi denetimi dışında diğer güçlerin etkisiyle oluştuğuna inanıyorsa dıştan denetimlilik söz konusudur. Denetim odağıyla ilgili çalışmalardan içten denetim odağının yüksek olmasının bireyin yaşam kalitesine ve gelişim süreçlerine katkı sağladığı bilinmektedir. Malki (1998), dıştan denetimlilik arttıkça problem çözme becerilerinde kendini yetersiz hissetme eğiliminin yükseldiğini; dıştan denetimlilik özelliği gösterenlerin problem çözme becerilerinde iyileştirme ihtiyacı olduğunu belirtmektedir. Davies (1982), dıştan denetimi yüksek olanların içten denetimi yüksek olanlara göre yeteneklerini ortaya koyma eğilimlerinin daha düşük düzeyde olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca dıştan denetimliler kendilerini daha çaresiz hissetmektedir ve başarı beklentileri daha düşük düzeydedir. Büyükaşık (2010), ebeveyn tutumu, sosyal destek, denetim odağı ve psikolojik problemler arasındaki ilişkileri incelediği çalışmada sosyal destek alt boyutlarından pozitif duygu durumu ve ataklıkla içsel denetim odağı arasında, dışsal denetim odağı ile psikolojik uyumsuzluk arasında ilişkiler bulmuştur. Selcen (2009), özerklik, karar verme ve özgüven gibi becerileri geliştirmeyi amaçlayan denetim odağı eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin denetim odağına etkisini incelediği çalışmada, çalışmanın etkisiyle dıştan denetim odağının azaldığını belirtmektedir. McClun ve Merrel (1998), erken ergenlik dönemine denk gelen yıllarda dıştan denetimlilik arttıkça kendine ilişkin olumlu değerlendirmelerin azaldığını, benlik saygısı düzeyinin düştüğünü ifade etmektedir. Yağışan (2007), öğrencilerin benlik imgelerinin yüksek olmasıyla içten denetim, düşük olmasıyla dıştan denetim odağı arasında ilişkiler görmüştür.

Denetim odağı, yaşanılanların kimin sorumluluğunda olduğunun değerlendirilmesiyle ilgili bilişsel bir süreç olarak düşünülebilir. Yaşanılan olaylarda kişinin kendi sorumluluğunu üstlenmesi içten denetimlilik, kişinin kendi dışındakileri sorumlu görmesi dıştan denetimlilik olarak değerlendirilebilir. Bireyin hayatını kimin yönlendirdiğiyle ilgili değerlendirmeler denetim odağını ifade etmektedir. İçten denetimde yönetim rolünü kişi kendisi üstlenirken, dıştan denetimde başkaları tarafından yönetilme inancı düşünülebilir. Lefcourt'a (1992) göre, denetim odağı kişiliğin bir boyutu olarak diğer kişilik özellikleri ile birlikte değerlendirilebilir. Denetim odağı ve benlik saygısıyla birlikte çeşitli kişilik özellikleri arasında ilişkiler görülmektedir. Bireyin yaşam kalitesini ve gelişim sürecini etkileyen özellikler arasında boyun eğme davranışı da yer almaktadır. Boyun eğme davranışının düzeyinin yüksek olması gelişme çağındaki bireylerde, hayır diyebilme, kendini ifade etme, olumsuz yaşantılarla baş etme, esneklik ve gerektiğinde sosyal destek alma becerilerinin gelişimini güçleştirebilir.

1.3. Boyun Eğme Davranışı

Boyun eğme davranışı kişinin çevresiyle yaşadığı ilişkide gözlenen bir özelliktir. Cattell (1989), bireyin kendini diğerleriyle yeterliliği açısından karşılaştırdığı süreçte boyun eğme ya da baskın davranışlar gösterme eğilimleri olabileceğini ifade etmektedir. Boyun eğme davranışının diğer kişilik özellikleriyle ilişkisi olduğu düşünülebilir. Milgram (1974; Akt. Zimbardo, 1974) boyun eğmenin kişilerin otoriteye uyma ve bağlılığına yönelik eğilimleri olduğunu belirtmektedir. Kabasakal (2007) boyun eğmeyi zor karşısında mücadele etmek yerine baskıya rıza gösterme ya da karşıt gelme davranışına karşı pasif veya tepkisiz kalma olarak tanımlamaktadır. Gelişme çağındaki bireylerde ebeveynlerinden yakınlık ve psikososyal destek gören bir çocuğa göre, ailesinde istismar edilen, baskıcı tutum gören bir çocuğun boyun eğme davranışının daha yüksek olması beklenebilir. Korkmaz (2001), boyun eğici davranış ve tutumların gelişiminin, otoriter, katı kuralcı ve denetimci, baskıcı, aşırı kısıtlayıcı ebeveyn tutumları ile ilişkisinden söz etmektedir. Brabender ve Fallon (2009), boyun eğme davranışının çoğunlukla bireyin kendi içinde bulunduğu sosyal ortama aşırı uyum çabası nedeniyle ortaya çıkabileceğini ifade etmektedir. Özkan ve Özen (2008) göre, kişilerarası ilişkide davranışlarımız pasif, atılgan, manipülatif ve saldırgan olarak dörde ayrılmaktadır. Pasif ve saldırgan davranışlar kişilerarası ilişkilerde çatışma kaynağı olabilir. Gilbert ve Allan (1994), boyun eğme davranışının zorlanma durumlarında ortaya çıktığını belirtmektedir.

Kişi, kendisini çevresindeki kişilerden statü olarak daha aşağıda algıladığında, başkalarının her isteğini kabul etme, etrafındaki insanlar tarafından onaylanma ve onları memnun etme ihtiyacı duyabilir. Bu durum benlik saygısının ve özgüven düzeyinin düşük olmasıyla açıklanmaktadır. İnsanlar çevreye karşı kendilerini algılama biçimleriyle ilişkili tepkilerde bulunabilirler. Algılama şekilleri yaşam deneyimleriyle oluşan benlik algısından etkilenebilir. Pasif davranış boyun eğici davranış olarak ta ifade edilebilir. Saygı içeren bir tutumla boyun eğme davranışı, kavram ve olgu olarak farklılıklar göstermektedir. Boyun eğme davranışında kişi kendisini değersiz olarak görmektedir. Kişinin kendini açma ve hayır diyebilme becerilerinin düşük düzeyde olmasından dolayı yaşam kalitesi düşebilir. Gelişme çağındaki bir birey boyun eğici tutum ve davranışlarından dolayı bazı gelişim fırsatlarını kaçırdığı için ilerleyen yıllarda yetersizlikler veya çatışmalar yaşayabilir. Benlik algısıyla denetim odağı bireyin boyun eğme davranışını etkileyen değişkenler olarak görülmektedir. Kararmak ve Çetinkaya (2011), benlik saygısı ve denetim odağının duygu durumuyla ilişkili olduğunu, içten denetimliliğin ve yüksek düzeyde benlik saygısının olumlu duygulara katkı sağladığını, olumlu ve olumsuz duyguların psikolojik sağlamlığın yordayıcısı olduğunu belirtmektedir. Olumlu benlik algısı gelişen bir çocuğun psikososyal yaşam kalitesinin üretkenlik becerilerinin ve içten denetim odağının daha yüksek olacağı düşünülmektedir. İçten denetim odağında kişinin özerklik, özgüven, kendini ortaya koyma, yeterlilik ve hayır diyebilme özelliklerinin gelişeceği bu bağlamda boyun eğme davranışı düzeyinin düşeceği değerlendirilmektedir. Benlik algısıyla psikososyal yaşam kalitesi arasında pozitif doğrusal bir ilişki olması beklenmektedir. Ebeveyn tutumları, istismar ve ihmal durumları gibi birçok değişken benlik algısının düzeyini ve buna bağlı olarak denetim odağı ve boyun eğme davranışını etkileyebilir. Benlik saygısı, denetim odağı ve boyun eğme davranışı arasında karşılıklı ilişkiler olduğu bilinmektedir. Benlik saygısı denetim odağının içten veya dıştan denetimli olmasıyla ve boyun eğme davranışıyla; denetim odağı, boyun eğme davranışı ve benlik saygısıyla; boyun eğme, denetim odağı ve benlik saygısıyla ilişkilidir. Psikososyal gelişim süreçlerinde farklı özellikler birbirini etkileyebilir ve birbirlerinden etkilenebilir.

Yüksek düzeyde benlik saygısında boyun eğme davranışının düzeyinin düşük olacağı beklenmektedir. Yüksek düzeyde benlik saygısı kişinin yeterlilikleri ve dış çevreden gelen zorlayıcı yaşam olaylarıyla mücadele etme becerileriyle ilişkilendirilmektedir. Bu özellikler doğrultusunda boyun eğmeyle ilişkili tutumların düşük olacağı düşünülebilir. İçten denetim odağında boyun eğme davranışı düzeyinin düşük olacağı beklenmektedir. İçten denetim odağı tutum ve davranışlar olarak özerklik, özgüven, karar verme ve baş etme becerileriyle ilişkilidir. Bu becerilerde yeterlilik gösteren bireylerin yüksek düzeyde boyun eğitici tutum ve davranışlar göstermeyeceği değerlendirilmektedir. Yüksek düzeyde benlik saygısı ile içten denetim odağı, kişinin yeterlilikleri, özerkliği ve baş etme becerileriyle ilişkili olarak bir arada olduğunda boyun eğme davranışının düzeyinin daha düşük olacağı beklenmektedir. Yüksek düzeyde benlik saygısı ve içten denetim odağı psikososyal gelişim süreçleri açısından uygun koşullarda bir arada daha fazla gelişebilir. Bu iki özellik birbirlerinin gelişimine katkı sağlayabilir. Bu özelliklerin her ikisinin birlikte olması baş etme becerileri açısından boyun eğme davranışının düzeyini düşürebilir. Benlik gelişimi denetim odağı ve boyun eğme davranışı arasındaki ilişkilerin incelenmesi bu değişkenlerle ilgili çalışmalara katkı sağlayabilir. Araştırmadan elde edilecek veriler doğrultusunda, boyun eğme davranışı olanların benlik gelişimi ve denetim odağıyla ilgili gelişimsel bilgilere ulaşılabilir. Gelişimsel ihtiyaçlara göre yapılacak düzenlemeler, yaşam kalitesinin ve üretkenlik becerilerinin artmasına katkı sağlayabilir. Araştırma kuramsal olarak Coopersmith ve Rosenberg'in benlik kuramlarıyla Rotter'in denetim odağı kuramına dayandırılmaktadır.

2. AMAÇ

Bu araştırma gelişme çağındaki bireylerin benlik saygısı, denetim odağı ve boyun eğme davranışlarıyla ilgili çalışmalara katkı sağlayabilir. Bu çalışmada 11-18 yaş aralığındaki ergenlik dönemindeki bireylerin benlik saygısının boyun eğme davranışıyla ilişkisinde denetim odağının aracı rolü incelenmektedir. Araştırma hipotezleri şu şekildedir:

- Düşük düzeyde benlik saygısı ile yüksek düzeyde boyun eğme davranışı arasındaki ilişkide dıştan denetim odağının aracı etkisi vardır.

- Yüksek düzeyde benlik saygısı ile düşük düzeyde boyun eğme davranışı arasındaki ilişkide içten denetim odağının aracı etkisi vardır.

3. YÖNTEM

3.1 Araştırma Modeli

Öncelikle benlik saygısıyla boyun eğme davranışı arasındaki ilişki incelenmiştir. Daha sonra içten ve dıştan denetim odağıyla boyun eğme davranışı arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Son olarak benlik saygısıyla boyun eğme davranışı arasındaki ilişkide içten ve dıştan denetim odağının aracı rolü incelenmiştir. Araştırmanın bağımsız değişkeni benlik saygısı, bağımlı değişkeni boyun eğme davranışı, aracı değişkeni denetim odağıdır. Benlik saygısıyla boyun eğme davranışı arasındaki ilişkide, denetim odağının aracı rolünün ilişkinin gücünü artıracakları değerlendirilmiştir. Araştırmada kesitsel desenli korelasyonel yöntemle çalışılmıştır.

3.2 Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu uygun örnekleme yöntemi ile belirlenen, Samsunda yaşayan 11 ve 18 yaş aralığındaki ergenler oluşturmaktadır. Araştırma, çalışma grubunun benlik saygısı, denetim odağı ve boyun eğme davranışı özelliklerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Çeşitliliği artırmak için 11 ve 18 yaş aralığındaki farklı yaş düzeylerinden kişiler araştırma grubuna alınmıştır.

Örneklem sayısı belirleme işlemi, Cohen (1988), Soper (2016) ve Westland'a (2010) göre, önerilen metotla hesaplama programı üzerinden yapılmıştır. Etki gücü için 0,3 değeri; arzu edilen istatistiksel güç için 0,9 değeri belirlenmiştir. 2 ölçeğin toplam 9 alt boyutu analizlere alınacağı için gözlenen değişken sayısı 9; analize koyulacak örtük değişkenler benlik saygısı, denetim odağı ve boyun eğme davranışı olmak üzere toplamda 3 olduğu için değişken sayısı 3; anlamlılık .05 düzeyinde belirlenmiştir. Bu veriler doğrultusunda değerlendirmeye göre minimum örneklem sayısı 232 olarak belirlenmiştir. Çalışma grubunda örneklem sayısı 336 olarak minimum değer üzerinde. Cohen (1988), Soper (2016) ve Westland'a (2010) göre, bu metotla seçilmiş bir örnekleme, sadece örnekleme ait olarak %95 güvenilirlik düzeyinde beklenen en yüksek hata oranı % +/- 2,8'dir.

Çalışma grubunun cinsiyete göre dağılımı Tablo 1'de, yaşa göre dağılımı Tablo 2'de verilmiştir. Tablo 1'de görüldüğü üzere cinsiyet dağılımı olarak kız ve erkek sayısının yakın olduğu görülmüştür.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kız	164	48,8
Erkek	172	51,2
Toplam	336	100,0

Tablo 2. Çalışma Grubunun Yaşa Göre Dağılımı

Yaş	N	%
11	94	28,0
12	71	21,1
13	43	12,8
14	38	11,3
15	30	8,9
16	28	8,3

17	31	9,2
18	1	,3
Toplam	336	100,0

Dağılımın 11 ve 12 yaş grubunda yoğunlaştığı, 11 ve 14 yaş aralığının toplamının % 70 civarında olduğu, kız ve erkek sayısının yakın olduğu gözlenmiştir. Çalışma grubunun sınıf düzeyine göre dağılımı tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Çalışma Grubunun Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

Sınıf	N	%
5.sınıf	21	6,3
6.sınıf	117	34,8
7.sınıf	38	11,3
8.sınıf	57	17,0
9.sınıf	29	8,6
10.sınıf	28	8,3
11.sınıf	24	7,1
12.sınıf	22	6,5
Toplam	336	100,0

Sınıf düzeyine göre grupların dağılımının 6. 7. ve 8. sınıf düzeyinde yoğunlaştığı, bu üç sınıf düzeyinin toplamının % 54'e yakın olduğu gözlenmiştir.

3.3. Verilerin Analizi

Tüm veriler SPSS 24 istatistik programıyla bilgisayara aktarılıp psikometrik analizler ve betimleyici analizler gerçekleştirilmiştir. Hipotezler regresyon analizleri yapılarak değerlendirilmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

3.4.1. Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri

Araştırmada, benlik saygılarını ölçmek amacıyla Coopersmith tarafından geliştirilen ve Özoğul (1988), tarafından Türkiye için uyarlanan Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri kullanılmıştır. Envanterde 5 alt ölçek bulunuyor. Envanterin alt ölçekleri, genel benlik saygısı, okul akademik benlik saygısı, sosyal benlik saygısı, aile ve eve ilişkin benlik saygısı ile yalan alt ölçeğidir. Genel benlik saygısı, benlik değeri hakkında bireyin genel duygularıdır, 26 maddeden oluşmaktadır. Sosyal benlik saygısı, çocuğun arkadaş grubu içinde kendini değerlendirmesidir, 8 maddeden oluşmaktadır. Ev ve aile benlik saygısı, ev ve aile ilgili benlik saygısı, çocuğun bir aile üyesi olarak kendisi hakkındaki duyguları ve düşünceleridir, 8 maddeden oluşmaktadır. Okul ve akademik benlik saygısı, akademik alanda çocuğun kendisini bir öğrenci olarak değerlendirmesidir, 8 maddeden oluşmaktadır. Ölçek ikili likert tipindedir. Norm tablosu bulunmuyor, yalan maddeler çıkarıldıktan sonra 50 maddeden alınabilecek benlik saygısı puanları 50 ve 100 arasındadır. Puanlar üst sınıra yaklaştıkça benlik saygısının arttığı değerlendirilmektedir. Coopersmith (1967), tarafından ölçeğin testi yapılarak elde edilen güvenilirlik katsayısı.85 ve test tekrar test güvenilirlik katsayısı ise.80'in üzerinde olduğu belirtilmiştir. Özoğul (1988), aracın toplam benlik saygısı puanı için güvenilirlik katsayısını.77 olarak bulmuştur. Bu araştırmada ölçeğin Cronbach Alfa değerinin.87 olduğu görülmüştür. Bazı maddeler şu şekildedir: Ailemin benden beklentisi oldukça fazla. Okuldayken sık sık canım sıkılır. İnsanların çoğu benden daha çok seviyor. Hiçbir şey için asla

kaygı duymam.

3.4.2. Kontrol Odağı Ölçeği

Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeğinden yararlanılarak geliştirilen Kontrol Odağı Ölçeği, Dağ (2002), tarafından Türkçe'ye uyarlanarak güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçekte 5 ayrı kontrol boyutu belirtilmektedir: 1- Kişisel Kontrol, 2- Şansa inanma, 3- Çabalamanın anlamsızlığı, 4- Kadercilik, 5- Adil olmayan dünya inancı (Siyasal kontrol). Ölçekte bu faktörlerin ölçüldüğü 25 düz ve 22 ters madde olarak 47 soru bulunmaktadır. Yükselen puanlar dış denetim odağı inancında artışı göstermektedir. 5'li likert türünde bir ölçektir, puan aralığı 47 ile 235 arasındadır. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı Cronbach alfa.92 olarak bulunmuştur. Dağ (2002) tarafından iç tutarlık kat sayısı.71 olarak bulunmuştur. Geçerliğe ilişkin yapılan çalışmada ölçeğin faktör yapısı incelenmiştir. Ölçeğin alt ölçeklerinden faktör 1 kişisel kontrol 18 madde.87, faktör 2 şansa inanma 11 madde.79, faktör 3 çabalamanın anlamsızlığı 10 madde.76, faktör 4 kadercilik 3 madde.74, faktör 5 adil olmayan dünya inancı 5 madde.61 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa değerinin.82 olduğu görülmüştür. Bazı soru maddeleri şu şekildedir: Bir şeyin olacağı varsa eninde sonunda mutlaka olur. Bazı insanlar doğuştan şanslıdır. Aslında şans diye bir şey yoktur. Kazalar doğrudan doğruya hataların sonucudur.

3.4.3. Boyun Eğme Davranışı Ölçeği

Ergen ve yetişkinlerde kullanılan ölçek Gilbert ve Allan tarafından geliştirilmiştir. Türkçeye Savaşır ve Şahin (1997) uyarlanmıştır. 16 maddeli 5'li likert tipi bir ölçektir. İç tutarlılık Cronbach Alfa değeri.89 olarak bulunmuştur. Test tekrar test analizlerinde güvenilirlik katsayısı.84 olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa değerinin.73 olduğu görülmüştür. Bazı soru maddeleri şu şekildedir: Paramın üstü eksik verilmiş olsa da sesimi çıkarmadan oradan uzaklaşırım. Küçük hatalarım yüzünden sürekli özür dilerim. Arkadaşlarıma kızdığım zaman bu kızgınlığımı onlara söylemem. İnsanlarla göz göze gelmekten kaçınırım.

4. BULGULAR

Bu çalışmada 336 katılımcıya benlik saygısının boyun eğme davranışını yordayıcı ilişkisinde denetim odağının aracı rolünün değerlendirilmesi amacıyla Coopersmith Benlik Saygısı, Kontrol Odağı ve Boyun Eğme Davranışı ölçme araçları uygulanmıştır. Değerlendirmelere göre betimleyici analiz verileri tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Betimleyici Analiz Verileri

Cinsiyet		Sınıf	Yaş
Kız	\bar{X}	7,79	13,14
	N	164	164
	SS	2,038	2,018
Erkek	\bar{X}	7,67	13,17
	N	172	172
	SS	2,026	2,032
Toplam	\bar{X}	7,73	13,15
	N	336	336
	SS	2,030	2,022

Cinsiyete göre kız (13,14) ve erkek (13,17) grubunun yaş ile kız (7,79) ve erkek (7,67) grubunun sınıf düzeyi ortalamaları yakındır. Cinsiyete göre benlik saygısı düzeyinin (Kız N 164, \bar{X} 85,71; Erkek N 172, \bar{X} 87,12; $t=1.65$, $p>.05$) ve denetim odağı düzeyinin (Kız N 164, \bar{X} 146,06; Erkek N 172, \bar{X} 147,08; $t=-0.55$, $p>.05$) anlamlı düzeyde farklılık göstermediği değerlendirilmiştir.

Cinsiyete göre boyun eğme davranışı düzeyinin t testi değerleri tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Cinsiyete Göre Boyun Eğme Davranışı Düzeyinin t Testi Değerleri

Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	F	t	P
Kız	164	33,79	8,97	0,01	-4,15	,000
Erkek	172	37,86	8,93			

**p< .01

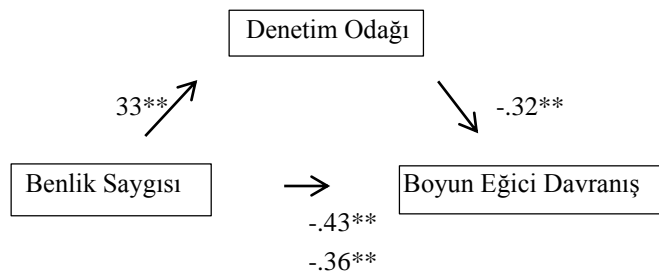
Cinsiyete göre boyun eğme davranışı düzeyinin farklılık gösterdiği, bu farklılığın kızların ortalamasının erkeklere göre daha düşük olmasından kaynaklandığı görülmüştür. Cinsiyet değişkeni kontrol edildiğinde benlik saygısının boyun eğme davranışını yordayıcı ilişkisinde denetim odağının aracı rolü korelasyon değerleri Tablo 6'da, araştırma modeli tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 6. Cinsiyet Kontrol Edildiğinde Benlik Saygısıyla Boyun Eğme Davranışı İlişkisinde Denetim Odağının Aracı Rolü Korelasyon Değerleri

Değişken	Model 1			Model 2			Model 3		
	B	SH	β	B	SH	β	B	SH	β
Cinsiyet	4,06	.98	.22**	4.78	0.88	0.26**	4.78	0.86	0.26**
Benlik Say.				-0.50	-0.06	-.43**	-0.43	0.06	-0.36**
Denetim O.							-0.11	0.03	-0.21**
R^2	0.05			0.23			0.27		
F	17.26**			51.08**			41.72**		

**p< .01

Tablo 7. Araştırma Modeli

**p< .01

11-18 yaş aralığındaki bireylerin cinsiyeti kontrol edildiğinde benlik saygısı düzeyinin (B =-.43, p <.05) boyun eğme davranışı düzeyini yordayıcı ilişkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Modelde denetim odağı düzeyinin (B =-.36, p <.05) aracı rolü devreye girdiğinde bulgular kısmi aracı ilişkinin varlığını düşündürmektedir. Veriler Sobel testle değerlendirildiğinde (Z = -4.56, p <.01) kısmi aracı ilişki görülmüştür. Benlik saygısı ve denetim odağı arasında pozitif bir ilişki

bulunurken, benlik saygısı ve denetim odağının boyun eğme davranışıyla ilişkisinin negatif yönde olduğu gözlenmiştir.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu araştırmada yaşları 11-18 arasında değişen katılımcılarda düşük düzeyde benlik saygısı ile boyun eğme davranışı arasındaki ilişkide dıştan denetim odağının aracı etkisi, yüksek düzeyde benlik saygısı ile boyun eğme davranışı arasındaki ilişkide içten denetim odağının aracı etkisi incelenmiştir. Veriler doğrultusunda 11-18 yaş aralığındaki bireylerde cinsiyete göre benlik saygısı ve denetim odağı düzeyinde bir farklılık olmadığı ancak boyun eğme davranışının erkeklerde kızlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Benlik saygısı ve denetim odağının cinsiyete göre farklılık göstermiyor olması çalışma grubunun yaş özellikleriyle ilgili olabilir. Denetim odağı ve benlik saygısıyla ilişkili olarak kız ve erkek katılımcıları etkileyen değişkenlerin toplumsal cinsiyet açısından farklı olabileceği düşünülebilir (Siyez ve Seymenler, 2016). 14-18 yaş aralığındaki kişilerin 11-14 yaş aralığındakilere göre sosyal gelişim açısından toplumsal cinsiyetten daha fazla etkilenebilecekleri düşünülebilir. Çalışma grubunun büyük bölümünün 11-14 yaş aralığında olduğu dolayısıyla çocukluk döneminden ergenliğe geçiş sürecindeki bireylerden oluştuğu görülmüştür. Cinsiyete göre benlik saygısı ve denetim odağında anlamlı farklılık görülmemiştir. Ancak boyun eğme davranışında cinsiyete göre farklılık gözlenmiştir. Erkeklerin boyun eğme davranışının kızlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Boyun eğme davranışıyla ilgili olarak ölçek maddelerine baktığımızda dil ve kendini ifade etme becerileriyle ilişkili boyutlar dikkati çekmiştir. Boyun eğme davranışı düzeyinin kızlara göre erkeklerde yüksek olması (Koç ve diğ. 2010) dil gelişimiyle ilişkili olabilir. Çocuk ve ergenlerde dil becerileri cinsiyete göre kızların lehine gelişimsel olarak farklılık gösterebilir (Lewis, 1982; Paul, 1996). Boyun eğme davranışının yüksek olmasıyla kişinin dil ve kendini ifade etme becerilerinde sınırlılıklar olması arasında ilişkiler olabilir.

11-18 yaş aralığındaki bireylerin cinsiyeti kontrol edildiğinde benlik saygısı düzeyinin boyun eğme davranışı düzeyini yordayıcı ilişkisinde denetim odağının aracı rolü aracı regresyonla analiz edilmiştir. 11-18 yaş aralığındaki bireylerin cinsiyeti kontrol edildiğinde benlik saygısının boyun eğme davranışını yordayıcı ilişkisi olduğu belirlenmiştir. Bu ilişkinin negatif yönde olduğu görülmüştür. Veriler benlik saygısı arttıkça boyun eğme davranışının düştüğünü, benlik saygısı azaldıkça boyun eğme davranışının arttığını düşündürmüştür. Modelde denetim odağı düzeyinin aracı rolü devreye girdiğinde benlik saygısı korelasyon değerinde düşüş olduğu, ilişkinin anlamlı olduğu görülmüştür. Değerler kısmi aracı ilişkinin olabileceği yönünde yorumlanabilir. Sonuçlar sobel testle değerlendirildiğinde negatif yönde kısmi aracı ilişkinin varlığı görülmüştür. Sonuçlara göre araştırmanın iki hipotezi doğrulanmıştır. Yüksek düzeyde benlik saygısında boyun eğme davranışının düzeyinin düşük olduğu, yüksek düzeyde benlik saygısı ile içten denetim odağının birlikte boyun eğme davranışının düzeyini daha fazla düşürdüğü, benlik saygısı azaldıkça boyun eğme davranışının arttığı, devreye aracı rolüyle dıştan denetim odağı girdiğinde boyun eğme davranışının daha fazla arttığı belirlenmiştir.

Altınsoy (2016), ergenlik dönemindeki öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri ile boyun eğici davranışlarının ilişkili olduğunu, umutsuzluk düzeyi arttıkça boyun eğici davranış düzeyinin arttığını tespit etmiştir. Başal, Derman, ve Peymi (2010), benlik saygısı, denetim odağı ve umutsuzluk düzeyleri değerlendirildiğinde sokakta çalıştırılmayan çocukların benlik saygısının daha yüksek olduğunu görmüşlerdir. Erdoğan (2016), boyun eğici davranışlarla depresyon ve dürtüsellik birbirleriyle ilişkili olduğunu, depresif bireylerin daha boyun eğici olduklarını, boyun eğici bireylerin daha dürtüsel olduklarını belirlemiştir. Gülkayan (2012), ergenlik dönemindeki öğrencilerin algıladıkları demokratik, koruyucu istekçi ve otoriter anne baba tutumunun boyun eğici davranışın önemli yordayıcısı olduğunu ortaya koymuştur. Nwankwo ve diğerleri (2012), ergenlerde yüksek benlik saygısı ve içten denetim odağı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu; Cheng ve Furnhamab (2017), denetim odağının benlik saygısıyla ilişkili olarak ergenlerde davranış problemlerinin yordayıcısı olduğunu açıklamışlardır. Cazan ve Dumitrescu (2016) ile Aslan (2006), esneklik arttıkça benlik saygısının arttığını ayrıca içten denetim odağının yükseldiğini; Kararımak ve Çetinkaya (2011), içten denetimliliğin ve yüksek düzeyde benlik saygısının olumlu duygulara katkı sağladığını

belirtmektedirler. Bu veriler araştırma sonuçlarıyla benzerlikler göstermektedir. Yüksek düzeyde benlik saygısı içten denetim odağıyla ilişkili görünmektedir. Yüksek düzeyde benlik saygısı ve içten denetim odağının psikososyal yakınmalarda güç kaynağı olduğu düşünülebilir.

Steiger ve diğerleri (2014), benlik saygısı düşük olan ergenlerin depresyon eğiliminin daha yüksek olduğunu; Furnham ve Cheng (2016) denetim odağının ergenlerde, nevrozluğun ve davranış problemlerinin yordayıcı olduğunu ifade etmişlerdir. Malki (1998), dıştan denetimlilik arttıkça problem çözme becerilerinde kendini yetersiz hissetme eğiliminin yükseldiğini; Büyükaşık (2010), dışsal denetim odağı ile psikolojik uyumsuzluk arasında ilişkiler olduğunu açıklamışlardır. McClun ve Merrel (1998) ile Yağışan (2007), ergenlikte dıştan denetimlilik arttıkça benlik saygısının düştüğünü belirlemişlerdir. Çelik (2010), düşük düzeyde benlik saygısının boyun eğici davranışların yordayıcısı olduğunu tespit etmiştir. Bu veriler araştırma bulgularını desteklemektedir. Düşük düzeyde benlik saygısı dıştan denetim odağıyla birlikte boyun eğme davranışının düzeyini arttırmaktadır.

Araştırmada elde edilen veriler 11-18 yaş aralığındaki bireyler, ölçme araçlarının ölçtüğü maddeler ve kesitsel desenle çalışma ile sınırlıdır. Kullanılan ölçme araçlarının kişinin kendi kendisini değerlendirmesine dayalı olması, uygulama grubunun kimlik gelişimi gibi psikososyal özellikler açısından gelişim döneminde olması da sınırlılıklar kapsamında düşünülebilir.

Sonuç olarak, ergenlik dönemi gelişme çağındaki bireylerde benlik saygısının düzeyinin yüksek olması içten denetimli olmakla ilişkilidir. Bu ilişki boyun eğme davranışının düzeyini azaltmaktadır. Diğer taraftan benlik saygısının düşük düzeyde olması dıştan denetimli olmakla ilişkilidir. Bu ilişki boyun eğme davranışının düzeyini arttırmaktadır. Gelişme çağındaki bireylerin benlik saygısı ile içten denetim odağının desteklenmesi yaşam kalitelerine katkı sağlayabilir. Ergenlik dönemi gelişimsel olarak kimlik gelişimi açısından önemlidir. Değerlendirme sonuçlarına göre benlik saygısının ve içten denetim odağının geliştirilmesine yönelik yapılandırılmış, 12 haftalık programlarda aileler, eğitimciler, çocuk ve ergenlerle psikoeğitim faaliyetleri yürütülebilir. Gelişme çağındaki bireylerin ihtiyaçlarına göre yapılacak çalışmalar şimdi ve gelecekte yaşam kalitelerini arttırabilir. Aileler, araştırmacılar ve konuyla ilgilenenlere araştırmadan elde edilen sonuçların katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Konuyla ilgili zaman içindeki değişimlerin değerlendirilmesine yönelik boylamsal araştırmaların yapılması çalışmalara katkı sağlayabilir. Boyun eğme davranışı, benlik gelişimi ve denetim odağıyla ilgili gelişimsel boyutta bilgilere ulaşılabilir.

KAYNAKÇA

Altınsoy, Y. (2016). *Ergenlerde Umutsuzluk ve Boyun Eğici Davranışlar İlişkisinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Bilim Dalı, İstanbul.

Aslan, H. (2006). *Çalışanların İş Doyumu Düzeylerine Göre Depresyon, Benlik Saygısı ve Denetim Odağı Algısı Değişkenlerinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.

Başal, H. A., Derman, M.T. ve Peymi, P. (2010). Sokakta Çalıştırılan Çocukların Benlik Saygısı, Denetim Odağı ve Umutsuzluk Düzeyleri. *Journal of New World Sciences Academy*, 5(1), 89-106.

Brabender, V. ve Fallon, A. (2009). *A.Group Development in Practice: Guidance for Clinicians and Researchers on Stages and Dynamics of Change*, Washington, DC: American Psychological Association.

Büyükaşık, C. (2010). *Psikolojik Problemler İle Ebeveyn Kabul-Reddi, Sosyal Destek ve Denetim Odağı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Bilim Dalı, Ankara.

Cazan, A.M. ve Dumitrescu, S.A. (2016). Exploring the Relationship between Adolescent Resilience, Self-Perception and Locus of Control. *Romanian Journal of Experimental Applied Psychology*, 7(1), 283-286.

Cheng, H. ve Furnham, A. (2017). Early Indicators of Self-Esteem in Teenagers: Findings from Nationally Representative Sample. *Personality and Individual Differences*, 116, 139-143

Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioural Sciences*, Second Edition, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

- Coopersmith, S. (1967). *The Antecedents of Self-Esteem*, San Francisco: Freeman. <http://www.worldcat.org/title/antecedents-of-self-esteem/oclc/223092>.
- Çelik, B. Ç. (2010). *Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Kendilik Algısı Ve Boyun Eğici Davranışlar Üzerine Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Trabzon.
- Çiğdemoğlu, S. (2006). *Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Akran Baskısı, Özsaygı ve Dışadönüklük Kişilik Özelliklerinin Okul Türlerine Göre İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adolesanlarda Benlik Saygısı*, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara.
- Dağ, D. (2002). Rotter Kontrol Odağı Ölçeği, Ölçek Geliştirme Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 77-90.
- Davies, G. M. (1982). Perceived Self-Efficacy Outcome Expectancies and Negative Mood States and Stage Real Disease. *Journal of Abnormal Psychology*, 91, 241-244.
- Elise, R.H. ve diğ.(1998). Adolescent Health: The Relationship between Health Locus of Control, Beliefs and Behavior. *Guidance and Counseling*, 13(3), 23-31.
- Erdoğan, D. (2016). *Lise Öğrencilerinin Boyun Eğici Davranışlarında Depresyon ve Dürtüsellik Düzeylerinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, İstanbul.
- Furnham, A. ve Cheng, H. (2016). Childhood Intelligence, Self-Esteem, Early Trait Neuroticism and Behaviour Adjustment as Predictors of Locus of Control in Teenagers. *Personality and Individual Differences*, 95, 178-182.
- Gander, M. ve Gardiner, H. (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, 1. Baskı Çev. Bekir Onur, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Gilbert, P. ve Allan, S. (1994). Assertiveness, Submissive Behaviour and Social Comparison. *British Journal of Clinical Psychology*, 33, 295-306.
- Gülkayan, H. (2012). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Saldırganlık ve Boyun Eğici Davranışlarının Algılanan Anne-Baba Tutumları Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Konya.
- Kabasakal, K. (2007). *Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar ve Şiddetle İlişkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kararımak, Ö. ve Çetinkaya, R.S. (2011). Benlik Saygısının ve Denetim Odağının Psikolojik Sağlık Üzerine Etkisi: Duyguların Aracı Rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 30-41.
- Kıran Esen, B. (2002). *Akran Baskısı Düzeyi Farklı Olan Öğrencilerin Risk Alma, Sigara İçme Davranışı ve Okul Başarılarının İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Koç, M., Bayraktar, B. ve Çolak, T. (2010). Üniversite Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(28), 257-280.
- Lewis, M. (1982). *Clinical Aspects of Child Development*, Second Edition, USA: Lea and Febiger.
- Malki, R. (1998). *Davranışlarda İç-Dış Kontrol Odağı İle Ruh Sağlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- McClun, L.A. ve Merrell, K.W. (1998). Relationship of Perceived Parenting Styles, Locus of Control Orientation, and Self-Concept among Junior High Age Students. *Psychology Sch*, 35(4), 381-390.
- Nowicki, S.J.R. ve Cooley, E. (1990). The Role of Locus of Control Orientation in Speed of Discriminating Facial Affect. *Journal of Research Personality*, 24, 389-397.
- Nwankwo, B.E., Balogun, S.K., Chukwudi, T.O. ve Ibeme, N.C. (2012). Self-Esteem and Locus of Control as Correlates of Adolescents Well-Functioning. *British Journal of Arts and Social Sciences*, 9(11), 214-228.
- Öngen, D. (2003). Denetim Odağı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim*

Yönetimi Dergisi, 35, 436-447.

Özkan, İ.A. ve Özen, A. (2008). Öğrenci Hemşirelerde Boyun Eğici Davranışlar ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. *TSK Korumucu Hekimlik Bülteni*, 7(11), 533-588.

Özoğul, N. (1988). *Annenin Çalışmasının ve Bazı Bireysel Niteliklerin Çocuğun Özsaygısına Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Paul, R., Baker, L. ve Cantwell, D.P. (1996). *Development of Communication. Child and Adolescent Psychiatry*, M. Lewis (Ed.), USA: William and Wilkins, 191-192.

Rosenberg, J.R. (1986). A Contingency and Control Belief as Predictors of Psychotherapy Outcomes among Children Adolescent. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54, 789-795.

Rotter, J. B. (1990). Internal External Control of Reinforcement: A Case History of A Variable. *American Psychologist*, 45(4), 489-493.

Santrock, J.W. (2011). *Educational Psychology*, Fifth Edition, New York: The McGraw-Hill Companies.

Sarıyar, B. (2015). *Lise Öğrencisi Ergenlerde Atılganlık, Sosyal Fobi Ve Boyun Eğici Davranışları Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Aydın.

Savaşır, I. ve Şahin, N. H. (1997). *Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği. Bilişsel Davranışçı Terapilerde Değerlendirmede Sık Kullanılan Ölçekler*. Ankara: Özyurt Matbaacılık, 100-103.

Selcen, A. (2009). *Denetim Odağı Eğitim Programının İlköğretim 6. 7. 8. Sınıf Öğrencilerinin Denetim Odağı Düzeyine Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Siyez, D.M. ve Seymenler, S. (2016). Lise Öğrencilerinde Kariyer Denetim Odağını Yordayıcı Değişkenler Olarak Toplumsal Cinsiyet ve Ebeveyne Bağlanma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 811, 5-4.

Soper, D.S. (2017). A-priori Sample Size Calculator for Structural Equation Models [Software]. Available from <http://www.danielsoper.com/statcalc>.

Steiger, A. E., Allemand, M., Robins, R. W. ve Fend, H. A. (2014). Low and Decreasing Self-Esteem during Adolescence Predict Adult Depression Two Decades Later. *Journal of Personality and Social Psychology*, 106(2), 325-338.

Uğurlu, N., Sayan, A. ve Tan, M. (2003). Hemşirelerde Benlik Saygısı ve İç-Dış Kontrol Odağı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 19(3), 103-113.

Westland, J.C. (2010). Lower Bounds on Sample Size in Structural Equation Modelling. *Electronic Commerce Research and Applications*, 9(6), 476-487.

Yağışan, N. (2007). Müzik Bölümü Öğrencilerinin Benlik İmgeleri ve Denetim Odaklarının İncelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(22), 243-262.

Zimbardo, P. G. (1974). On Obedience to Authority. *American Psychologist*, 29(7), 566-567.

EXTENDED SUMMARY

Purpose

In this study, it was examined the mediator correlation of the locus of control in the relationship between the self-esteem and submissive behaviours on the adolescents aged between 11 and 18 years. This research may contribute to studies related to self-esteem. With a high level of self-esteem, it is expected that the level of submissive behaviour should be lower when the internal locus of control is related to one's competences, autonomy and coping skills. High levels of self-esteem and internal locus of control may develop more in combination with favourable conditions in terms of psychosocial development processes, both of which can contribute to the development of each other. Combining both of these features can reduce the level of submissive behaviour in terms of coping skills.

Methodology

Working Group

The study group consisted of adolescents aged between 11 and 18, who were determined with appropriate sampling method. Appropriate sampling was performed. The research is conducted to examine the self-esteem, locus of control, and submissive behaviour of the study group. In order to increase the diversity, people from different age levels between 11 and 18 years of age were included in the study group.

Research Model

The relationship between self-esteem and submissive behaviour was examined. Then, the relationship between the internal locus of control and submissive behaviour was evaluated. Finally, the relationship between self-esteem and submissive behaviour was evaluated with the mediator role of locus of control. The independent variable of the study was self-esteem; the dependent variable was submissive behaviour and the mediator variable was locus of control. In the relationship between self-esteem and submissive, it was found that the mediator role of the locus of control increases the power of the relationship.

Data Collection Process

Data collection scales are Coopersmith Self-Esteem Inventory, Locus of Control Scale and Submissive Behaviour Scale.

Analysis of Data

Psychometric and descriptive analysis were analysed by the means of SPSS program. Hypotheses were evaluated by regression analysis.

Findings

According to variable of the gender, the relation between the level of self-esteem and locus of control (Female N 164, \bar{X} 85,71; Male N 172, \bar{X} 87,12; $t=1.65$, $p >.05$) did nonsignificant among adolescent 11 and 18 aged in the study group. It was observed that the level of submissive behaviour was different according to variable gender; this difference was caused by the lower average of girls compared to boys. When the gender variable was controlled, the predictive relationship of the self-esteem level to the level of submissive behaviour was significant ($B =-.43$, $p <.05$). When the mediator role of the locus of control focuses on the model, the findings suggest the existence of a partial mediator relation ($B =-.36$, $p <.05$). When the data were evaluated by Sobel test, partial mediation was seen. A positive relationship was found between self-esteem and locus of control. The relationship of self-esteem and locus of control to submissive behaviour was negative ($Z = -4.56$, $p <.01$).

Conclusion and Discussion

When the gender of the 11-18 age groups was controlled, in the predictive of the self-esteem to submissive behaviour, the mediator relation of the locus of control was analysed by means of regression. When the gender of the 11-18 age groups was controlled, the level of self-esteem was predictive of the level of submissive behaviour. This relationship appeared to be negative. The data

can be interpreted that when lower the self-esteem gets lower, the submissive behaviour gets higher. When the mediator role of the locus of control added on the model, it was seen that there was a decrease in the self-esteem correlation value. Values can be interpreted as a partial mediator relationship, and the results were seen in the sobel test. It was seen that the partial mediation relationship was negative. According to the results, three hypotheses of the study were confirmed. The level of submissive behaviour at a high level of self-esteem is low. The level of submissive behaviour is low when the level of internal locus of control is high. The higher the level of self-esteem and the more internal locus of control are, the lower the level of submissive level is.

Nwankwo et al. (2012) found a positive correlation between high self-esteem and internal locus of control in adolescents; Cheng and Furnhamab (2017) found that locus of control was the predictor of behavioural problems in adolescents; Cazan and Dumitrescu (2016) and Aslan (2006) showed that as flexibility increases, self-esteem increases and also the internal locus of control increases. Steiger et al. (2014) found that adolescents with low self-esteem had higher tendency to depression; Furnhamab and Cheng (2016) found that locus of control was predictive of adolescents, neuroticism, and behavioural problems; Büyükaşık (2010) stated that there are relations between external locus of control and psychological discrepancy; Çelik (2010) evaluated low self-esteem as a predictor of submissive behaviours. These data support the research findings. When the external locus of control was added to the low level of self-esteem, the level of submissive behaviour increases. A high level of self-esteem appears to be related to the internal locus of control.

By supporting the self-esteem, it may be contributed to the quality of the lives of the people of the developmental age. The development of adolescence is important in terms of identity development. According to the evaluation results of this study, it should be developed self-esteem and the internal locus of control by be carried out psychoeducation activities with families, educators, children and adolescents. The activities to be done according to the needs of the individuals of the developmental age can increase the quality of life now and in the future. It is evaluated that the results obtained from the research will be contributed by the families, researchers and the interested ones.